Intervaly (pokračování)

2. úroveň

Stojí-li vedle sebe dva intervaly a oba je možné nazvat třeba tercií, nemusí znít stejně. Rozdílnost ve zvuku je dána různým počtem půltónů, které nalezneme mezi krajními tóny intervalu. Jako příklad můžeme uvést dvojici $c^1 – e^1$ a $e^1 – g^1$. Oba zmíněné intervaly jsou z hlediska hudební abecedy tercií, ale vzdálenost krajních tónů je různá. U tercie $c^1 – e^1$ nalezneme další tři půltóny (cis, d, dis) u tercie $e^1 – g^1$ pak pouze dva (f, fis). Říkáme, že intervaly mají různou velikost. Tato „velikost“ se slovně vyjadřuje přívlastkem před základním názvem intervalu (např. **velká** tercie).

Základní intervaly

V procesu pochopení systému intervalů v hudbě vycházíme z tzv. základních intervalů. Tyto jsou výhradně **velké** nebo **čisté**. Východiskem je durová stupnice, resp. vzdálenost mezi prvním stupněm dané durové stupnice a některým dalším stupněm (případně tímtéž – prima). Ve stupnici C dur se tedy bude jednat o primu c – c, sekundu c – d, tercii c – e, kvartu c – f, kvintu c – g, sextu c – a, septimu c – h a konečně oktávu c – c (o oktávu výš).

Tyto intervaly dělíme do dvou skupin:

a) **čisté** (prima, kvarta, kvinta a oktáva)

b) **velké** (sekunda, tercie, sexta a septima)

ad a) Vzdálenost mezi 1. a tímtéž 1. stupněm v dur je tedy čistá prima, vzdálenost mezi 1. a 4. stupněm v dur je čistá kvarta, mezi 1. a 5. stupněm čistá kvinta a mezi 1. a opakovaným 1. (o oktávu výš) čistá oktáva.

ad b) Vzdálenost mezi 1. a 2. stupněm v dur je velká sekunda, mezi 1, a 3. velká tercie, mezi 1. a 6. velká sexta a mezi 1. a 7. velká septima.

Naučit se to v C dur není pravda těžké, ale my máme kromě C dur stupnice bez předznamenání dalších sedm stupnic s křížky a sedm stupnic s béčky. Máme tedy celkem 96 běžně používaných základních intervalů, což se jen těžko někdo naučí zpaměti. Pro začátečníky je tedy nutné odvodit si základní intervaly od všech prvních stupňů všech durových stupnic s křížky, béčky a bez předznamenání. Pokuste se o to alespoň u durových stupnic s křížky a béčky do čtyř předznamenání (béček či křížků).

Úkol č. 1: Procvičte si hledání základních intervalů s oporou v durových stupnicích do čtyř předznamenání. Vycházejte vždy od prvního tónu stupnice.

Ve stupnici C dur najděte velkou tercii, velkou septimu a čistou kvartu, v G dur velkou septimu a čistou kvintu, v D dur velkou tercii a velkou sextu, v A dur velkou sekundu a čistou kvartu, v E dur velkou sextu a velkou sekundu. Ve stupnici F dur pak čistou kvartu a velkou sextu, v B dur čistou kvintu a velkou septimu, v Es dur čistou kvintu, čistou kvartu a velkou sextu a v As dur velkou sekundu a velkou tercii. Uvedené intervaly napište v notách v libovolném klíči a poloze.

Tip: K dokonalému zvládnutí všech základních intervalů je třeba si opakovaně procvičit všechny základní intervaly, nejlépe ve všech durových stupnicích s křížky i béčky.

Velmi důležitými intervaly pro orientaci ve stupnicích a později ve stavbě akordů jsou sekunda a tercie. Tyto intervaly jsou natolik malé, že je možné jejich velikost bez problémů možné překontrolovat spočítáním půltónů mezi krajními tóny intervalu.

Základní (velká) **sekunda** je vlastně „celý tón", který se skládá ze dvou půltónů. Mezi krajními tóny tedy nalezneme ještě jeden (právě jeden, jen jeden…) další tón.

Úkol č. 2: V příloze naleznete 12 sekund v basovém klíči. Překontrolujte pomocí klaviatury, které jsou velké a ne. Pokud mi to budete posílat ke kontrole, napište pořadí intervalu s označením „ano", bude-li velká a „ne" pokud velká nebude.

Základní (velká) **tercie** má mezi krajními tóny další tři tóny. Pozor, někde jsou mezi bílými černé a někde ne.

Úkol č. 3: V příloze naleznete 12 tercií v basovém klíči. Překontrolujte pomocí klaviatury, které jsou velké a které ne. Pokud mi to budete posílat ke kontrole, napište pořadí intervalu s označením „ano", bude-li velká a „ne" pokud velká nebude.

Dalším intervalem, pro který existuje použitelná pomůcka, je základní (velká) **septima**. Pokud umíme na klaviatuře (potažmo v notách) najít od zadaného tónu stejný tón, ale o oktávu vyšší, můžeme velkou septimu najít jako tón, který leží o půl tónu níže než tento nalezený tón.

Např. máme zadáno c^1 a máme najít velkou septimu. Najdeme si tedy podle tohoto návodu tón o oktávu vyšší a dostaneme c^2, o půl tónu níže než tento tón najdeme h^1, což je ona septima. A opět pozor na to, že někde mezi tóny hudební abecedy nalezneme další půltón a někde ne: Pokud máme zadáno např. a, najdeme si tón o oktávu výš (a^1), velká septima bude o půl tónu níž – tedy (gis^1).

Úkol č. 4: Napište na notový papír velké septimy: Od tónů H, es, cis do basového klíče a od tónů e^1, fis^1, des^1 do houslového klíče.

3. úroveň

Třetí úroveň znalosti intervalů je bytostně spojena s úrovní druhou. Pokud zvládnete druhou úroveň perfektně, bude pro vás poslední „level" hračkou, pokud druhou úroveň ignorujete, nebudete tušit, o čem je řeč.

Odvozené intervaly

úvod

Ve druhém a třetím úkolu (2. úroveň) jste měli za úkol překontrolovat, zda jsou zadané intervaly (sekundy, tercie) velké, nebo nikoli. Vyplývá z toho, že např. tercie může být tercií, přestože se bude lišit počet půltónů mezi jejími krajními tóny.

Tercii c^1 – e^1 již známe. Je to základní (velká) tercie odvozená ze stupnice C dur. Tercie, jejíž název začíná na písmena „c" a „e" zůstane tercií, ať k těmto tónům přidáme jakýkoli počet posuvek libovolného druhu. Bude se měnit jen její velikost, poloha, či obojí.

V příloze naleznete výchozí tercii $c^1 – c^2$ (příklad 1) a dvě další tercie. V prvním případě jsou oba tóny o půltón zvýšené, v druhém případě jsou oba o stejnou vzdálenost snížené. Vzhledem k tomu, že se u obou variant oba tóny posunuly o stejnou vzdálenost stejným směrem, nezměnil se počet půltónů mezi krajními tóny intervalu, tedy ani jeho velikost (všechny tercie v příkladu 1 jsou tedy velké). Znám-li tedy nějaký interval – jeho název (zde tercie) i velikost (zde velká) – znám také další dva intervaly, které vzniknou *posunutím obou tónů o stejnou vzdálenost stejným směrem*.

V příkladu 2 jsou uvedeny čtyři tercie. Názvy jejich tónů začínají na stejné písmeno jako u výchozí tercie z příkladu 1. Jsou to tedy všechno tercie, ale ani jedna nemá další tři půltóny mezi krajními tóny, jak je tomu u tercií z prvního příkladu:

c – eis (4 půltóny), cis – es (1 půltón), cisis – es (žádný půltón), ces – eis (5 půltónů)

Z tohoto důvodu žádná z těchto tercií není velká. Jaké tedy jsou? Jsou to intervaly **odvozené**.

k věci

Odvozené intervaly vznikají úpravou základních intervalů. Připomínám, že základní intervaly jsou buď velké nebo čisté.

zmenšené	malé	**velké**	zvětšené
	zmenšené	**čisté**	zvětšené

V tabulce je znázorněn systém názvů odvozených intervalů.

1. Zvětšením velkého intervalu (pomocí posuvky) vznikne interval zvětšený, zmenšením malý a dalším zmenšením zmenšený.

2. Zvětšením čistého intervalu vznikne zvětšený, zmenšením zmenšený.

ad 1) Jako příklad si můžeme uvést tercii e – gis. Jedná se o velkou tercii, protože tyto tóny jsou 1. a 3. stupněm durové stupnice (E dur) a snadno si spočítáme, že mezi krajními tóny intervalu najdeme další tři tóny.

Velká tercie od tónu e je tedy e – gis, zvětšená e – gisis, a opačným směrem: malá tercie od tónu e je e – g, zmenšená e – ges.

ad 2) Jako příklad si můžeme uvést kvartu e – a. Jedná se o čistou kvartu, protože tyto tóny jsou 1. a 4. stupněm durové stupnice (E dur).

Čistá kvarta od tónu e je tedy e – a, zvětšená e – ais, zmenšená e – as.

Úkol č. 5: Ze základních intervalů uvedených v příloze udělejte intervaly zvětšené.

Úkol č. 6: Ze základních intervalů uvedených v příloze udělejte intervaly malé (z velkých) nebo zmenšené (z čistých).

Z uvedeného by mělo vyplynout, že odvodit odvozené intervaly není zvlášť náročné, pro nezkušené jedince je mnohem větší problém rozpoznat (či vytvořit) intervaly základní.

Častost zvětšování a zmenšování základních intervalů je různá. V systému durových a mollových tónin, tedy v oblasti lidové písně, populární hudby a elementárních kompozic klasické hudby lze s určitou licencí vyjádřit běžnost úprav základních intervalů následujícími tabulkami:

Velké intervaly:

	zmenšená	**malá**	***velká***	**zvětšená**
sekunda	nikdy	často	*základ*	často
tercie	nikdy	často	*základ*	nikdy
sexta	nikdy	často	*základ*	často
septima	často	často	*základ*	nikdy

Čisté intervaly:

	zmenšená	***čistá***	**zvětšená**
prima	neexistuje	*základ*	nikdy
kvarta	nikdy	*základ*	často
kvinta	často	*základ*	často
oktáva	nikdy	*základ*	nikdy

Úkol č. 7: Zkuste určit velikost (přesné názvy) intervalů, které jsou uvedeny v příloze.

Úkol č. 8: Napište do notové osnovy svrchní intervaly od zadaných tónů. Do basového klíče: Velkou tercii od d (malého), čistou kvintu od As (velkého), malou septimu od c, zvětšenou kvartu od e; do houslového klíče: malou tercii od es^1, velkou sextu od e^1, malou tercii od e^1, malou sekundu od c^1.